

Dešijel Hemet

KRVAVA ŽETVA

Preveo
Nikola Pajvančić

 Laguna

Naslov originala

Dashiell Hammett

RED HARVEST

Copyright © 1929 by Alfred A. Knopf, Inc.

This translation published by arrangement with Alfred A. Knopf, an imprint of The Knopf Doubleday Group, a division of Random House, LLC.

Translation copyright © 2015 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Džozefu Tomsonu Šou

1

ŽENA U ZELENOM I MUŠKARAC U SIVOM

Prvi put sam čuo da neko Personvil zove Pojsonvil* od ridokosog tipa po imenu Hiki Djuj u *Velikoj lađi* u Bju-tu. On je takođe reč rupa izgovarao jupa. Zato me nije čudilo kako izgovara ime tog grada. Posle sam čuo ljude koji umeju da izgovore glas r kako ga zovu isto tako. To sam i dalje shvatao tek kao lopovski humor, kao što je reč za doušnika taster. Koju godinu kasnije stigao sam u Personvil pa sam shvatio kako stvari zapravo stoje.

S telefona u stanici pozvao sam *Herald*, zatražio Donalda Vilsona i rekao mu da sam stigao.

„Dodite kod mene kući večeras u deset, važi?“ Imao je prijatno odsečan glas. „Adresa je Planinski bulevar broj 2101. Uđite u brodvejski tramvaj, siđite na Aveniji lovora, pa onda produžite peške dve raskrsnice.“

Obećao sam da hoću. Onda sam se odvezao u hotel *Grejt vestern*, ostavio stvari i izašao da osmotrim grad.

* Engl.: *poison* – otrov. (Prim. prev.)

Grad nije bio lep. Graditelji su se uglavnom opredelili za kič. U početku je to možda i ličilo na nešto. Od tada su visoki dimnjaci topionica koji štrče naspram planina na jugu i bljuju žuti dim sve presvukli jednoobraznim slojem prljavštine. Na kraju su dobili ružan grad od četrdeset hiljada ljudi, smešten u ružno ulegnuće između dve ružne planine, zagađeno rudnicima. Iznad svega toga širilo se čađavo nebo koje kao da je isticalo iz livničkih dimnjaka.

Prvi policajac koga sam sreo bio je neobrijan. Drugome su dva dugmeta na ofucanoj uniformi bila raskopčana. Treći je stajao na sredini glavne gradske raskrsnice – Brodveja i Ulice Junion – i usmeravao saobraćaj s cigaretom u ustima. Posle toga sam prestao da ih overavam.

U pola deset sam uhvatio brodvejski tramvaj i, sledeći uputstva Donalda Vilsona, stigao do kuće na uglu, čiji je travnjak bio ograđen živicom.

Vrata mi je otvorila služavka i rekla mi da gospodin Vilson nije kod kuće. Dok sam objašnjavao da imam zakazano, na vrata je došla vitka plavuša, koju godinu mlađa od tridesete, u zelenom krepu. Kada se osmehnula, iz njenih plavih očiju hladnoća nije iščezla. I njoj sam ponovio objašnjenje.

„Moj suprug trenutno nije kod kuće.“ Njeno „s“ se jedva primetno razvlačilo. „Ali ako vas je pozvao, sigurno će uskoro stići.“

Odvela me je na sprat, u sobu koja je gledala na Aveniju lovora, smeđu i crvenu sobu s mnogo knjiga. Seli smo u kožne fotelje, napola okrenuti jedno prema drugome, napola prema kaminu u kome je plamsao ugalj, pa je počela da se raspituje za moje veze s njenim mužem.

„Živate u Personvilu?“, upitala je prvo.

„Ne. U San Francisku.“

„Ali sada niste prvi put ovde?“

„Jesam.“

„Stvarno? Kako vam se dopada naš grad?“

„Još nisam dovoljno video da bih znao.“ To je bila laž. Jesam. „Stigao sam po podne.“

Njene sjajne oči prestale su da svrdlaju dok je govorila:

„Uvidećete da je jeziv.“ Vratila se kopanju uz reči: „Pretpostavljam da su svi rudarski gradovi takvi. Bavite se rudarstvom?“

„Trenutno ne.“

Pogledala je sat na kaminu, pa rekla: „Donald je baš ispaio nepristojan što vas je pozvao pa ostavio da čekate, i to u ovo doba noći, toliko posle radnog vremena.“

Rekao sam da nema problema.

„Mada, stvar možda nije poslovne prirode?“, upitala je. Nisam rekao ništa.

Nasmejala se kratkim smehom u kome je bilo nečeg oštrog.

„Ja zaista obično nisam toliko nametljiva kao što vam sada izgledam“, rekla je vedro. „Ali vi ste toliko izuzetno tajanstveni da prosto moram biti radoznala. Da niste švercer alkohola? Donald ih mnogo često menja.“

Pustio sam je da moj kez protumači kako ume.

U prizemlju zazvoni telefon. Gospođa Vilson je pružila stopala u zelenim cipelama ka rasplamsalom uglju i pretvarala se da ne čuje zvono. Nisam znao zašto je smatrala da je to neophodno.

Zaustila je: „Bojim se da ću mo...“, pa je ućutala i pogledala služavku na vratima.

Služavka je rekla da neko traži gospođu Vilson. Ona je rekla da se odmah vraća pa je izašla za služavkom. Nije

sišla u prizemlje već se javila tu na spratu, tako da sam mogao da je čujem.

Čuo sam: „Ovde gospođa Vilson... Da... Molim?... Ko?... Možete li malo glasnije?... Šta?... Da... Da... Ko je to?... Halo! Halo!“

Slušalica je lupila po aparatu. Njeni koraci su zvučali kao da trči hodnikom.

Pripalio sam cigaretu i zurio u nju sve dok je nisam čuo kako silazi niz stepenice. Onda sam prišao prozoru, zadigao kapak i pogledao na Aveniju lovora i četvrtastu belu garažu koja je stajala iza kuće na toj strani.

Koji čas kasnije pojavila se vitka žena u tamnom kaputu i sa šeširom, i brzo otišla od kuće do garaže. Bila je to gospođa Vilson. Odvezla se u bjuiku. Vratio sam se u fotelju da čekam.

Prošlo je tri četvrti sata. U pet minuta posle jedanaest napolju su zaškripale kočnice automobila. Dva minuta kasnije u sobu je ušla gospođa Vilson. Bila je skinula šešir i kaput. Lice joj je bilo blede, oči gotovo crne.

„Užasno mi je žao“, rekla je, a njene tanke usne trzavo su se kretale, „ali uzalud ste ovoliko čekali. Moj muž se noćas neće vraćati.“

Rekao sam da ću se videti s njim sutra u *Heraldu*.

Izašao sam pitajući se zašto je zeleni vrh njene papuče bio taman i vlažan od nečega što je mogla biti krv.

Otišao sam na Brodvej i uhvatio tramvaj. Izašao sam tri ulice severno od mog hotela da vidim zašto se gomila okupila oko bočnog ulaza u Gradsku kuću.

Tridesetak-četrdesetak muškaraca i poneka žena stajali su na pločniku i gledali u vrata s natpisom *Policijska služba*. Bilo je ljudi iz rudnika i topionica, još u radnoj odeći, kicoša iz sala za bilijar i plesnih dvorana, uglađenih ljudi sa učtivim bledim licima, ljudi s tupim izgledom uglednih muževa, nekoliko jednako uglednih i tupih žena, i poneka prijateljica noći.

Na obodu tog skupa stao sam pored zdepastog čoveka u izgužvanom sivom odelu. I lice mu je bilo sivkasto, pa čak i njegove debele usne, mada nije bio mnogo stariji od trideset. Lice mu je bilo široko, jakih crta i inteligentno. Jedina živa boja na njemu bila je crvena kravata, koja mu je cvetala na sivoj flannelskoj košulji.

„Šta je frka?“, pitao sam ga.

Pažljivo me je pogledao pre nego što je odgovorio, kao da želi biti siguran da će informacija završiti u sigurnim rukama. Oči su mu bile sive kao odeća, ali ne tako mekane.

„Don Vilson sad čeka kod Svetog Petra, nadam se da ovom neće smetati rupe od metaka.“

„Ko ga je ubio?“, upitao sam.

Sivi čovek se počeo za zatljku pa reče: „Neko s pištoljem.“

Trebale su mi informacije a ne duhovitosti. Da me nije zainteresovala crvena kravata, probao bih sreću s nekim drugim iz gomile. Rekao sam: „Nov sam u gradu. Na meni si našao da se istresaš. Valjda tome stranci i služe.“

„Uvaženi Donald Vilson, izdavač jutarnjeg i večernjeg *Heralda*, nađen je nedavno mrtav u Ulici uragana, počinoci nepoznati“, odrecitovao je brzo i pevuckavo. „Je l' sad u redu?“

„Hvala.“ Pružio sam prst i dodirnuo kraj njegove kravate. „Je l' ovo nešto znači? Ili je nosiš tek onako?“

„Ja sam Bil Kvint.“

„Stvarno!“ Uskliknuo sam, pokušavajući da se prise-
tim gde sam čuo to ime. „E stvarno mi je drago što smo
se upoznali.“

Izvadio sam kutiju i pretražio zbirku posetnica koje
sam tu i tamo prikupio na ovaj ili onaj način. Želeo sam
onu crvenu. Po njoj sam bio Henri F. Nil, kvalifikovani
mornar, član sindikata Industrijski radnici sveta. Nijedna
reč nije bila istinita.

Pružio sam karticu Bilu Kvintu. Pažljivo ju je pročitao,
i spreda i otpozadi, vratio mi je u ruku, pa me nepoverljivo
odmerio od glave do pete.

„Ovaj neće ponovo da zagine“, rekao je. „Kuda si krenuo?“

„Bilo kuda.“

Zajedno smo pošli ulicom, skrenuli za ugao, koliko se
meni činilo bez nekog cilja.

„Otkud ovde, ako si mornar?“, upitao je kao uzgred.

„Odakle ti ta ideja?“

„S kartice.“

„Imam još jednu koja kaže da sam drvoseča“, rekao
sam. „Ako hoćeš da budem rudar, do sutra mogu da spre-
mim odgovarajuću.“

„To ne možeš. Rudare ovde ja držim.“

„A kad bi ti stigao telegram iz Čikaga?“, upitao sam.

„Ma kakav Čikago! Ja ih ovde držim.“ Pokazao je gla-
vom ka vratima restorana i upitao: „Može piće?“

„Kad ga nađem, uvek može.“

Ušli smo u restoran, popeli se stepenicama i našli u
uzanoj prostoriji na spratu sa dugačkim šankom i nizom
stolova. Bil Kvint klimnu glavom nekim momcima i
devojkama za stolovima i šankom i reče im: „Ehej“, pa

me povede ka jednom od separea iza zelene zavese koji su se pružali nasuprot šanka.

Sledeća dva sata proveli smo pijući viski i pričajući.

Sivi čovek je smatrao da nemam nikakva prava na karticu koju sam mu pokazao, kao ni na onu drugu koju sam spomenuo. Smatrao je da nisam pravi sindikalac. Pošto je bio šef Industrijskih radnika sveta u Personvilu, smatrao je da mu je dužnost da provali ko sam i šta sam a da pritom ne dozvoli da od njega saznam bilo šta o sindikalnim poslovima.

To je meni bilo u redu. Mene je zanimalo kako stvari stoje u Personvilu. Njemu nije smetalo da o njima priča između povremenih pitanja o mojim poslovima s crvenim karticama.

Od njega sam, u suštini, saznao sledeće: stari Elahu Vilson – otac čoveka koji je noćas ubijen – vlasnik je Personvila – njegovog srca, duše i tela. On je predsednik i većinski akcionar Personvilske rudarske kompanije, isto i Prve nacionalne banke, vlasnik jutarnjeg *Heralda* i večernjeg *Heralda*, jedinih gradskih novina, i bar delimični vlasnik svakog drugog iole važnog preduzeća. Zajedno s tim unosnim poslovima vlasnik je i jednog saveznog senatora, gradonačelnika i većine lokalnih poslanika. Elahu Vilson jeste bio Personvil, i jeste bio gotovo čitava država.

U vreme rata sindikat je – tada u punom zamahu po čitavom Zapadu – i obezbedio radnike za Personvilsku rudarsku korporaciju. Tu svoju novu snagu koristili su za sve veće zahteve. Stari Elahu im je dao šta je morao i čekao pravi čas.

On je kucnuo 1921. Posao je išao slabo. Starog Elahua nije brinulo hoće li privremeno sve da zatvori. Raskinuo

je ugovore s radnicima i počeo da ih izbacuje s posla, da žive kao pre rata.

Sindikata je, naravno, pozvao pomoć. Bila Kvinta su poslali iz centrale IRS-a u Čikagu s tim ciljem. On je bio protiv štrajka, otvorenog prestanka rada. Savetovao je staru šemu sa sabotажom, da se ostane na poslu i iznutra sve pokvari. To, međutim, nije bilo dovoljno aktivno za ekipu iz Personvila. Želeli su da se za njih čuje, da se upišu u istoriju radničkog pokreta.

Odlučili su da štrajkuju.

Štrajk je trajao osam meseci. Obe strane su mnogo stradale. Sindikalci su morali da stradaju sami. Stari Elahu je doveo revolveraše, štrajkbrehere, nacionalnu gardu, pa čak i delove redovne vojske, da stradaju umesto njega. Kada je poslednja glava razbijena i poslednje rebro slomljeno, organizovani sindikalni pokret u Personvilu bio je potrošena petarda.

Međutim, rekao je Bil Kvint, stari Elahu nije poznao istoriju Italije. Pobedio je u štrajku, ali je izgubio vlast nad gradom i državom. Da bi pobedio rudare, morao je da pusti svoje unajmljene siledžije da divljaju. Pošto se borba završila, više nije mogao da ih se otarasi. Dao im je grad, a sada nije bio dovoljno jak da im ga oduzme. Njima se Personvil dopao pa su ga preuzeli. Pobedili su u štrajku za njegov račun, a za nagradu su prisvojili grad. On nije mogao s njima otvoreno da raskrsti. Previše su o njemu znali. On je bio odgovoran za sve što su uradili tokom štrajka.

Bil Kvint i ja smo bili prilično pripiti kada smo dotle stigli. Ponovo je iskapio čašu, sklonio kosu sa čela i završio sa istorijskim predavanjem: „Sada je među njima najjači

verovatno Pit Finac. Ovo što pijemo je njegovo. Onda je tu Lu Jard. On drži zelenašku radnju dole na Parkerovoj ulici, bavi se plaćanjem kaucija, preprodaje većinu krađene robe u gradu, ili mi bar tako kažu, a dobar je i s Nunanom, šefom policije. Onaj mali Maks Taler – Šapat – isto ima mnogo prijatelja. Mali namazani crni tip, nešto mu nije u redu s grlom. Teško priča. Kockar. Ta trojica, zajedno s Nunanom, manje-više pomažu Elahuu da upravlja gradom. Pomažu mu više nego što bi on želeo. Ali on ipak mora da sarađuje s njima, inače...“

„Ovaj koga su danas likvidirali – Elahuov sin – gde je on u celoj priči?“, upitao sam.

„Tamo gde ga tata stavi, i gde ga je na kraju i trajno smestio.“

„Hoćeš da kažeš da ga je rođeni otac...“

„Moguće je, ali ne bih rekao. Taj Don se tek vratio kući i počeo je matorom da vodi knjige. Ne bi ličilo na matorog đavola, iako je jednom nogom u grobu, da mu nešto neko uzme a da on ne uzvрати udarac. Međutim, sa ovim tipovima je morao da bude na oprezu. Doveo je malog i snajku Francuskinju iz Pariza, pa ga je koristio kao majmuna – baš lepa očinska briga. Don je u novinama pokrenuo kampanju za promene. Očistimo grad od kriminala i korupcije – što znači očistimo ga od Pita, Lua i Šapata, ako se istera do kraja. Kapiraš? Matori je koristio malog da ih pritegne. A izgleda da je njima pritezanje dojadilo.“

„U toj priči se ne uklapa nekoliko detalja“, rekao sam.

„U ovom šugavom gradu u svemu ima nekoliko sumnjivih detalja. Je l' ti dosta ovog špiritusa?“

Rekao sam da jeste. Sišli smo na ulicu. Bil Kvint mi je rekao da živi u Rudarskom hotelu u Forestovoj ulici.

Usput je morao da prođe pored mog hotela, pa smo krenuli zajedno. Ispred mog hotela je mesnat tip s njuškom pandura u civilu stajao na pločniku i razgovarao sa vozačem *Stucovih* sportskih kola.

„To je Šapat u autu“, rekao mi je Bil Kvint.

Pogledao sam pored mesnatog i video Talerov profil. Bio je mlad, crnomanjast i sitan, s lepim crtama lica, pravi-
vilnim kao da su isečene modlom.

„Mališa“, rekao sam.

„A-ha“, složio se sivi čovek, „znaš kako se kaže za otrov i flaše.“

2

CAR POJSONVILA

Jutarnji *Herald* je posvetio dve strane Donaldu Vilsonu i njegovoj smrti. Na slici sam video prijatno, inteligentno lice s kovrdžavom kosom, osmehnutim očima i usnama i rupicom u bradi, i s prugastom kravatom.

Priča o njegovoj smrti bila je jednostavna. Sinoć u dvadeset do jedanaest pogođen je četiri puta u stomak, grudi i leđa i preminuo je na licu mesta. Ubistvo se desilo u Ulici uragana, u delu gde su brojevi od 1100. Stanari tog kraja koji su pogledali kroz prozor pošto su čuli pucnjavu videli su pokojnika kako leži na pločniku. Iznad njega su se nadvijali muškarac i žena. Ulica je bila previše mračna da se nešto jasnije vidi ili čuje. Čovek i žena su nestali pre nego što je bilo ko drugi stigao na ulicu. Niko nije znao kako izgledaju. Niko ih nije video kako odlaze.

Na Vilsona je ispaljeno šest hitaca iz pištolja kalibra.32. Dva su ga promašila i udarila u zid obližnje kuće. Prateći putanju ta dva metka, policija je otkrila da je pucano iz uzane uličice preko puta. To je bilo sve što su znali.

Jutarnji *Herald* je doneo i opis pokojnikove kratke karijere kao društvenog reformatora i izneo uverenje da su ga ubili ljudi koji ne žele da se Personvil očisti. Herald je pisao da će šef policije najbolje dokazati svoju neumešanost tako što će otkriti i uhvatiti ubicu ili ubice. Tekst uvodnika bio je grub i jedak.

Završio sam ga uz drugu šolju kafe, uskočio u brodvejski tramvaj, izašao u Aveniji lovora i skrenuo ka pokojnikovoj kući.

Bio sam na jedno pola ulice od nje kada sam se zbog nečega predomislio i usporio.

Oniži mladić odeven u tri nijanse smeđe prešao je ulicu ispred mene. Njegov crnomanjasti profil bio je lepuškast. Bio je to Maks Taler, alias Šapat. Stigao sam na ugao Planinskog bulevara na vreme da vidim njegovu smeđu nogavicu kako nestaje kroz vrata kuće pokojnog Donalda Vilsona.

Vratio sam se na Brodvej, potražio dragstor s govornicom, u imeniku našao broj kuće Elahua Vilsona, okrenuo ga, rekao nekom ko se predstavio kao starčev sekretar da me je Donald Vilson doveo iz San Franciska, da znam nešto o njegovoj smrti i da želim da razgovaram s njegovim ocem.

Pošto sam to dovoljno naglasio, pozvali su me da svratim.

Car Pojsonvila sedeo je u krevetu kada me je njegov sekretar – bešuman vitak i oštrook četrdesetogodišnjak – uveo u spavaću sobu.

Starčeva glava bila je sitna i gotovo savršeno okrugla pod kratko postrizenom sedom kosom. Uši su mu bile premale i previše splepljene uz glavu da bi pokvarile utisak sferičnosti. Nos mu je takođe bio mali i nastavljao je

krivu njegovog koščatog čela. Usne i brada bile su prave linije koje presecaju sferu. Ispod njih se kratak debeo vrat spuštao do pidžame između četvrtastih, mesnatih ramena. Jedna ruka bila mu je na pokrivaču, kratka i nabijena ruka koja se završavala tupom šakom debelih prstiju. Oči su mu bile okrugle, plave, sitne i vlažne. Izgledale su kao da se kriju iza suzne skrame i ispod čupavih sedih obrva, sve dok ne kucne čas da iskoče i nešto ugrabe. Nije bio čovek koga ćete pokušati da odžeparite osim ako niste veoma sigurni u svoje prste.

Kratkim trzajem okrugle glave pokazao mi je da sednem na stolicu pored kreveta, drugim je oterao sekretara, pa je upitao:

„Šta je to o mom sinu?“

Glas mu je bio grub. Njegov grudni koš je imao previše a njegova usta premalo uticaja na njegove reči da bi one bile sasvim razgovetne.

„Ja sam operativac Kontinentalne detektivske agencije, iz ogranka u San Francisku“, rekao sam mu. „Pre nekoliko dana nam je stigao ček od vašeg sina i pismo u kome traži da ovamo pošaljemo čoveka da obavi neke poslove za njega. Taj čovek sam ja. Rekao mi je da sinoć dođem kod njega kući. Došao sam, ali se on nije pojavio. Kada sam otišao u centar grada, saznao sam da je ubijen.“ Elahu Vilson se sumnjičavo zagledao u mene pa je upitao:

„I, šta s tim?“

„Dok sam ga čekao, neko je pozvao telefonom vašu snahu, i ona je izašla, pa se vratila s nečim što liči na krv na cipeli, i rekla mi da se njen muž te noći neće vraćati. On je ubijen u dvadeset do jedanaest. Ona je izašla u deset i dvadeset, vratila se u jedanaest i pet.“

Starac se ispravio u krevetu pa je nazvao mladu gospođu Vilson brojnim biranim imenima. Kada mu je ponestalo reći te vrste, još je imao daha. Iskoristio ga je da drekne na mene: „Je li ona u zatvoru?“

Odgovorio sam da mislim da nije.

Nije mu se dopalo što ona nije u zatvoru. Postao je prilično nezgodan zbog toga. Urlajući je izgovorio mnogo toga što mi se nije dopalo, a završio je sa: „Pa šta onda kog đavola čekaš?“

Bio je previše star i previše bolestan da ga klepim. Nasmejao sam se i rekao:

„Dokaze.“

„Dokaze? Šta ti pa treba? Imaš...“

„Ne budite budala“, prekinuo sam njegovu viku. „Zašto bi ga ona ubila?“

„Zato što je francuska faćkalica! Zato što je...“

Na vratima se pojavilo sekretarovo preplašeno lice.

„Marš napolje!“, urliknuo je starac na njega, i lice je nestalo.

„Ljubomorna?“, upitao sam pre nego što je mogao da nastavi s vikom. „Uzgred, i ako ne vičete možda ću moći da vas čujem. Otkako sam počeo da jedem kvasac, zaboravio sam šta je gluvoća.“

Spustio je pesnice na izbočine koje su ispod pokrivača stvarale njegove butine pa je isturio četvrtastu bradu ka meni.

„Koliko god bio star i bolestan“, rekao je veoma polako, „sad ću da ustanem i da te istresem iz gaća.“

Prešao sam preko toga te sam samo ponovio: „Je li bila ljubomorna?“

„Jeste“, rekao je, sada bez vike, „i nametljiva i razmažena i sumnjičava i pohlepna i zlobna i beskrupulozna i lažljiva i sebična i sve u svemu jedno čisto ljudsko zlo!“

„Je li bilo razloga za ljubomoru?“

„Nadam se da jeste“, odgovorio je jetko. „Nikako ne bih voleo da je taj moj sin bio njoj veran. Mada sasvim moguće da jeste. Umeo je on tako da bude glup.“

„Ali ne znate neki razlog zašto bi ga ona ubila?“

„Ne znam neki razlog?“ Ponovo je grmeo. „Zar ti nisam upravo rekao...“

„Aha. Ali ništa od toga ne znači ništa. Pomalo je detinjasto.“

Starac je strgao pokrivač s nogu i počeo da ustaje iz kreveta. Onda se predomislio, pa je digao crveno lice i zagrmio: „Stenli!“

Vrata se otvoriše da ulebdi sekretar.

„Izbaci ovog skota!“, naredio mu je gospodar, mašući pesnicom ka meni.

Sekretar se okrenuo ka meni. Odmahnuo sam glavom i predložio: „Bolje nađi pomoć.“

Namrštio se. Bili smo otprilike vršnjaci. On je bio štrkljast, gotovo za glavu viši od mene, ali dvadeset kila lakši. Nešto od mojih devedeset kila bilo je salo, ali ne sve. Sekretar se uzvrpoljio, osmehnuo se kao da se izvinjava, pa je izašao.

„Šta sam ono hteo da kažem?“, rekao sam starcu. „Jutros sam nameravao da razgovaram sa suprugom vašeg sina. Ali sam onda video Maksa Talera kako ulazi u kuću, pa sam tu posetu odložio.“ Elahu Vilson je pažljivo ponovo navukao pokrivač, naslonio glavu na jastuk, digao oči ka tavanici i rekao:

„Hm-m, znači tako stvari stoje, je li?“

„Što znači?“

„Ona ga je ubila“, rekao je ubeđeno. „Eto šta to znači.“

U hodniku su se začuli bučni koraci, koraci teži od sekretarovih. Kada su se našli tik pred vratima, otpočeo sam rečenicu: „Koristili ste sina da vodi...“

„Marš napolje!“, viknuo je starac na ljude na vratima. „I ne otvarajte više vrata.“ Mrko me je pogledao pa me je upitao: „Za šta sam to koristio sina?“

„Da uništite Talera, Jarda i Finca.“

„Gluposti.“

„Nisam ja to izmislio. Priča se po čitavom Personvilu.“

„To je laž. Dao sam mu novine. S njima je radio šta je hteo.“

„To treba da objasnite svojim drugarima. Sigurno će vam verovati.“

„Koga briga šta će oni da veruju! Tako je kako ti ja kažem.“

„Šta to? Neće vam sin oživeti zato što je ubijen greškom – ako je uopšte tako.“

„Ubila ga je ta žena.“

„Možda.“

„Da se nosiš ti i tvoje možda! Jeste.“

„Možda. Ali mora da se proverí i drugi motiv – politički. Možete mi reći...“

„Mogu ti reći da ga je ubila ta francuska fufa, i mogu ti reći da sve druge glupe ideje koje ti padnu na pamet nemaju veze sa životom.“

„Ali moraju da se razmotre“, bio sam uporan. „A vi znate odnose između glavnih igrača u Personvilu bolje od svih. On je bio vaš sin. Najmanje što možete jeste...“

„Najmanje što mogu“, zagrmeo je, „jeste da ti kažem da se tornjaš nazad u Frisko, i ti i tvoje glupave...“

Ustao sam i neprijatno rekao: „Odseo sam u hotelu *Grejt vestern*. Nemojte da me gnjavite osim ako se za promenu ne dozovete pameti.“

Izašao sam iz spavaće sobe i sišao niz stepenice. Sekretar se motao u njihovom podnožju, osmehujući se kao da se izvinjava.

„Divan matori razbojnik“, zarežao sam.

„Izuzetno vitalna ličnost“, prošaputao je.

U redakciji *Heralda* sam pronašao pokojnikovu sekretaricu. Bila je sitna devojka od devetnaest ili dvadeset godina s krupnim kestenjastim očima, svetlosmeđom kosom i bledim lepuškastim licem. Zvala se Luis.

Rekla je da prvi put čuje da je njen poslodavac mene zvao u Personvil.

„Međutim“, objasnila je, „gospodin Vilson je uvek dobro čuvao svoje tajne. Prosto – mislim da nikome ovde nije verovao, bar ne u potpunosti.“

„Ni vama?“

Porumenela je i rekla: „Ne. Ali naravno, on je ovde bio toliko kratko da nije stigao nikoga od nas bolje da upozna.“

„Sigurno je tu bilo još nečega.“

„Pa“, ugrizla se za usnu i ostavila niz otisaka prstiju na uglačanoj ivici pokojnikovog stola, „njegov otac nije – nije se slagao sa onim što je radio. Pošto je otac zapravo bio vlasnik novina, valjda je bilo prirodno da gospodin Donald misli kako su neki zaposleni lojalniji gospodinu Elahuu nego njemu.“

„Starac nije bio pristalica pokreta reformi? Zašto ga je onda trpeo, ako su novine njegovo vlasništvo?“

Nagnula je glavu da osmotri svoje otiske prstiju. Glas joj je bio tih.

„To nije lako razumeti ako ne znate sve. Poslednji put kada se gospodin Elahu razboleo, pozvao je Donalda – gospodina Donalda. Gospodin Donald je, znate, veći deo života proveo u Evropi. Doktor Prajd je rekao gospodinu Elahu da više ne sme sâm da vodi poslove pa je ovaj poslao sinu telegram da se vrati kući. Ali kada je gospodin Donald stigao, gospodin Elahu nije mogao da se odluči da dignu ruke od svega. Međutim, želeo je da gospodin Donald ostane, pa mu je dao novine – to jest, postavio ga za glavnog urednika. Gospodinu Donaldu se to dopalo. U Parizu se zainteresovao za novinarstvo. Kada je otkrio koliko je ovde sve užasno – i s javnim službama i sa svime ostalim – pokrenuo je kampanju za reforme. Nije znao – otišao je još kao dečak – nije znao...“

„Nije znao da je njegov otac upleten u to jednako duboko koliko i drugi“, pomogao sam joj.

Malčice se promeškolljila dok je osmatrala otiske prstiju i nije mi protivrečila, već je nastavila:

„Gospodin Elahu i on su se sporečkali. Gospodin Elahu mu je rekao da prestane da talasa, ali on na to nije pristajao. Možda bi prestao da je znao – sve što se moglo znati. Ali pretpostavljam da mu nikad ne bi palo na pamet da je njegov otac zaista ozbiljno umešan. A otac mu to ne bi rekao. Verovatno je ocu teško da tako nešto kaže sinu. Pretio je da će gospodinu Donaldu oduzeti novine. Ne znam je li to zaista nameravao. Ali onda se ponovo razboleo, i sve se desilo kako se desilo.“

„Donald Vilson se vama nije poveravao?“, upitao sam.

„Nije.“ To je bio gotovo šapat.

„Kako ste onda sve to saznali?“

„Ja pokušavam – pokušavam da pomognem da saznate ko ga je ubio“, rekla je iskreno. „Nemate prava da...“

„Sada ćete mi najviše pomoći tako što ćete mi reći gde ste sve to saznali“, bio sam uporan.

Zagledala se u sto, grickajući donju usnu. Čekao sam. Naposletku je rekla: „Moj otac je sekretar gospodina Vilsona.“

„Hvala.“

„Ali ne smete misliti da mi...“

„Meni to ništa ne znači“, umirio sam je. „Šta je Vilson radio sinoć u Ulici uragana kada je trebalo da se nađe sa mnom kod kuće?“

Rekla je da ne zna. Pitao sam je da li ga je čula kako mi govori, preko telefona, da dođem u njegovu kuću u deset uveče. Odgovorila je da jeste.

„Šta je posle toga uradio? Pokušajte da se prisetite svake sitnice koju je izgovorio i uradio od tada pa sve dok niste otišli na kraju radnog vremena.“

Zavalila se u stolici, zatvorila oči i nabrala čelo.

„Vi ste zvali – ako je to vama rekao da dođete kod nje-ga kući – negde oko dva. Posle toga je gospodin Donald izdiktirao neka pisma, jedno fabrici hartije, jedno senatoru Kiferu, o nekim promenama u pravilu rada poštanske službe i – o, da! Izašao je na jedno dvadeset minuta, nešto pre tri. A pre nego što je izašao, napisao je ček.“

„Za koga?“

„Ne znam, ali sam ga videla kako ga piše.“

„Gde mu je čekovna knjižica? Je l’ je nosio sa sobom?“

„Evo je ovde.“ Skočila je, otišla do njegovog stola i povukla gornju fioku. „Zaključana je.“

Prišao sam joj, ispravio spajalicu i pomoću nje i sečiva peroreza uspeo da otključam fioku.

Devojka je izvadila tanku, ravnu čekovnu knjižicu Prve nacionalne banke. Poslednji upotrebljeni odsečak glasio je na 5.000 dolara. Ništa drugo. Nije bilo imena. Nije bilo objašnjenja.

„Izašao je s tim čekom“, rekao sam, „i nije ga bilo dvadeset minuta? Dovoljno dugo da ode do banke i da se vrati?“

„Do banke mu ne bi trebalo više od pet.“

„Zar se ništa drugo nije desilo pre nego što je napisao taj ček? Razmislite. Neke poruke? Pisma? Telefonski pozivi?“

„Da vidimo.“ Ponovo je zažmurila. „Diktirao je neku prepisku i... O, kako sam samo glupa! Jeste ga neko zvao telefonom. Rekao je: 'Da, mogu da budem tamo u deset, ali ću morati da požurim.' Onda je ponovo rekao: 'Vrlo dobro, u deset.' Nije rekao više ništa, sem što je još nekoliko puta ponovio: 'Da, da.'“

„Razgovarao je s muškarcem ili sa ženom?“

„Ne znam.“

„Razmislite. Čuje se razlika u glasu.“

Zamislila se pa je rekla: „Onda je razgovarao sa ženom.“

„Ko je prvi uveče otišao, vi ili on?“

„Ja sam. On – rekla sam vam da je moj otac sekretar gospodina Elahua. Gospodin Donald je trebalo da se vidi predveče s njim – nešto u vezi sa finansijama novina. Otac je stigao nešto posle pet. Mislim da su zajedno otišli na večeru.“

To je bilo sve što sam uspeo da saznam od male Luis. Rekla je da ne zna ništa što bi objasnilo Vilsonovo

prisustvo u onom delu Ulice uragana. Priznala je da ne zna ništa o gospođi Vilson.

Pretresli smo pokojnikov sto i nismo našli baš ništa korisno. Otišao sam kod cura na centrali i nisam saznao ništa. Sat vremena sam proveo s kuririma, novinarima gradske redakcije i sličnima i sve moje ceđenje nije otkrilo ništa. Pokojnik je, kao što je rekla njegova sekretarica, dobro čuvao svoje tajne.

3

DAJNA BREND

U Prvoj nacionalnoj banci našao sam blagajnika po imenu Olberi, mladića prijatne spoljašnjosti od nekih dvadeset pet godina.

„Sertifikovao sam ček za Vilsona“, rekao je pošto sam mu objasnio šta smeram. „Napisan je na neku Dajnu Brend – pet hiljada.“

„Znaš li ko je ona?“

„O, da! Lično je poznajem.“

„Možeš li da mi kažeš šta znaš o njoj?“

„Vrlo rado, ali zapravo kasnim osam minuta na sastanak sa...“

„Možeš li večeras sa mnom na večeru, pa da mi onda to ispričaš?“

„U redu“, rekao je.

„U sedam u *Grejt vesternu*?“

„Odlično.“

„Idem, da ne zakasniš na sastanak, ali reci mi, ima li ona ovde račun?“

„Da, i jutros je ostavila ček. Sad je u policiji.“

„Stvarno? A gde živi?“

„U Ulici uragana 1232.“

Rekao sam: „Vidi, vidi!“ i „Do večeras“, pa sam otišao.

Moja sledeća stanica bila je kancelarija šefa policije, u Gradskoj kući.

Šef policije Nunan bio je debeo čovek sa iskričavim zelenkastim očima i okruglim licem veseljaka. Kada sam mu rekao šta radim u njegovom gradu, činilo mu se da mu je zbog toga drago. Pružio mi je ruku, cigaru i stolicu.

„Dakle“, rekao je pošto smo se smestili, „reci mi ko je krivac.“

„Takve tajne dobro čuvam.“

„I ja“, rekao je veselo kroz dim. „Ali da čujem neku pretpostavku?“

„Nisam dobar u pretpostavkama, posebno kada ne raspoložem činjenicama.“

„Neće mi trebati mnogo da ti iznesem sve poznate činjenice“, rekao je. „Vilson je sertifikovao ček na pet soma na ime Dajne Brend juče pre zatvaranja banke. Sinoć je ubijen mecima kalibra.32 jednu ulicu od njene kuće. Ljudi koji su čuli pucnje videli su muškarca i ženu kako se naginju nad telom. Rano jutros navedena Dajna Brend uložila je spomenuti ček u spomenutu banku. Dakle?“

„Ko je ta Dajna Brend?“

Šef je istresao pepeo od cigare nasred stola, mahnuo cigarom u debeloj šaci, pa je odgovorio:

„Pala golubica, što reče onaj čovek, de-luks faćkalica, ptica-grabljivica velikog stila.“

„Jeste li je već priveli?“

„Nismo. Prvo moramo da proverimo još nekoliko stvari. Držimo je na oku i čekamo. Ovo što sam ti ispričao je nezvanično.“

„Dobro. Sad slušaj ovo“, pa sam mu ispričao šta sam video i čuo dok sam sinoć čekao u kući Donalda Vilsona.

Pošto sam završio, šef je napucao debele usne, tiho zviznuo i uzviknuo: „Čoveče, to je baš zanimljiva priča! Znači, na cipeli je imala krvi? A rekla je da se muž neće vratiti kući?“

„Tako je meni izgledalo“, odgovorio sam na prvo pitanje, i „Aha“ na drugo.

„Jesi li od tada pričao s njom?“, upitao je.

„Nisam. Jutros sam krenuo tamo, ali je pre mene u kuću ušao neki mladić po imenu Taler, pa sam odložio posetu.“

„Sunce mu kalajisano!“ Njegove zelenkaste oči srećno su iskrile. „Kažeš mi da je Šapat bio kod nje?“

„Da.“

Bacio je cigaru na pod, ustao, posadio debele šake na površinu stola, pa se nagnuo ka meni, zračeci zadovoljstvom iz svake pore.

„Čoveče, stvarno si pomogao“, preo je. „Dajna Brend je ženska tog Šapata. Hajdemo ti i ja da malo popričamo sa udovicom.“

Iz šefovih kola izašli smo pred kućom Vilsonovih. Šef je načas zastao, s jednim stopalom na najnižem stepeniku, da pogleda crni krep koji je visio iznad zvona. Onda je rekao: „Eh, šta se mora nije teško“, pa je krenuo uz stepenice.

Gospođa Vilson nije bila oduševljena što nas vidi, ali ljudi obično prime šefa policije ako on to zahteva. Tako

je i ona postupila. Odveli su nas na sprat, gde je udovica Donalda Vilsona sedela u biblioteci. Obukla je crninu. U njenim plavim očima bilo je mraza. Nunan i ja smo promrmljali izraze saučešća, a onda je on počeo:

„Želimo samo da vam postavimo nekoliko pitanja. Na primer, recimo, gde ste bili sinoć?“

Neprijatno me je pogledala, pa onda opet šefa, namrštila se i s visine rekla:

„Hoćete li mi reći zašto me ispitujete na taj način?“

Pomislio sam koliko sam samo puta čuo to pitanje, od reči do reči i sa istovetnim prizvukom, dok je šef prosto prešao preko njega i srdačno nastavio:

„A onda je tu i činjenica da vam je jedna cipela bila umrljana. Desna, ili možda leva. Uvek je jedna od te dve.“

Na gornjoj usni joj je zaigrao mišić.

„Je li to sve?“, upitao me je šef. Pre nego što sam stigao da odgovorim, coknuo je jezikom i ponovo okrenuo svoje srdačno lice ka ženi. „Zamalo da zaboravim. Tu je i pitanje – kako ste znali da se vaš muž neće vratiti kući.“

Ustala je, nesigurno, pridržavajući se belom šakom za naslon stolice.

„Sigurno ćete mi...“

„U redu je.“ Šef je mesnatom šapom načinio velikodusan gest. „Ne želimo da vas gnjavimo. Samo kud ste išli, i to o cipeli i kako ste znali da se on neće vratiti. I, kad malo bolje razmislim, ima još jedno pitanje – šta je ovde jutros tražio Taler.“

Gospođa Vilson je ponovo sela, veoma ukočeno. Šef ju je gledao. Osmeh koji je pokušavao da bude blag stvarao je čudne crte i pregibe na njegovom debelom licu. Posle

nekoj vremena, ramena su počela da joj se opuštaju, brada joj se spustila, leđa su joj se iskrivila.

Stavio sam stolicu naspram nje i seo.

„Moraćete da nam kažete, gospođo Vilson“, rekao sam, trudeći se da zvučim što saosećajnije. „Sve to mora da se objasni.“

„Mislite da nešto krijem?“, upitala je prkosno, ponovo se ispravivši i ukrutivši, izgovarajući svaku reč veoma precizno, sem što su glasovi „s“ bili malo zamućeni. „Jesam izašla. Mrlja je bila od krvi. Znala sam da mi je muž mrtav. Taler je došao da razgovara o smrti mog muža. Jesu li to zadovoljavajući odgovori na vaša pitanja?“

„To znamo“, rekao sam. „Pitamo vas da nam sve to objasnite.“

Ponovo je ustala i besno rekla:

„Ne sviđa mi se vaše ophođenje. Odbijam da se podvrgnem...“

Nunan reče:

„To je savršeno u redu, gospođo Vilson, samo ćemo morati da vas zamolimo da pođete s nama u Gradsku kuću.“

Okrenula mu je leđa, duboko udahнула i izbacila reči ka meni:

„Dok smo ovde čekali Donalda, pozvao me je telefonom neki čovek, koji nije hteo da se predstavi. Rekao je da je Donald otišao u kuću neke Dajne Brend sa čekom na pet hiljada dolara. Dao mi je njenu adresu. Onda sam se odvezla tamo i čekala na ulici u kolima sve dok Donald nije izašao.“

Dok sam tamo čekala, videla sam Maksa Talera, koga sam znala iz viđenja. Prišao je ženinoj kući ali nije ušao. Onda je otišao. Onda je Donald izašao i peške krenuo